

UNIwersYTET
IM. ADAMA MICKIEWICZA
W POZNANIU

RAPORT CeBaM UAM 1/2025

Mikołaj Zaradzki

Życie codzienne w Küplü.
O macedońskiej miejscowości w Tureckiej Tracji

Centrum Badań Migracyjnych
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Poznań 2025

Abstrakt

Życie codzienne w Küplü. O macedońskiej miejscowości w Tureckiej Tracji¹

Celem artykułu jest udokumentowanie życia mieszkańców miasta Küplü (dystrykt Meriç, Turecka Tracja), którzy są potomkami ludzi sprowadzonych z Macedonii Egejskiej podczas wymiany ludności między Turcją a Grecją w latach 1923-1930 w wyniku jednego z postanowień traktatu w Lozannie. Z powodu braku literatury oraz szczątkowych źródeł internetowych, głównymi metodami badawczymi był wywiad swobodny oraz ankieta przeprowadzona wśród mieszkańców na temat życia codziennego, religii, historii, języka, kultury oraz tożsamości macedońskiej grupy etnicznej żyjącej w Turcji już od ponad 100 lat. Materiałem uzupełniającym jest zbiór zdjęć, prezentujący kulturowy pejzaż samej miejscowości. W artykule zawarty został zarys opisywanej społeczności, dzięki czemu może on stanowić źródło pozwalające na zachowanie cennych informacji, które nie są dostępne w żadnej innej formie.

Słowa kluczowe: Macedonia Egejska, wymiana ludności, społeczność, kultura

Autor raportu:

Mikołaj Zaradzki

---

¹ Raport z badań terenowych zrealizowany ze środków przyznanych w rozstrzygnięciu konkursu grantowego "Minigranty Migracyjne CeBaM UAM, 2024"

Spis treści

Abstrakt	2
Wprowadzenie	4
Przegląd literatury	4
Metodologia badawcza	5
Wyniki badań.....	6
Historia i pochodzenie.....	6
Kultura i tradycje	8
Infrastruktura miasta.....	18
Relacje z okolicznymi mieszkańcami	22
Problemy społeczne i ekonomiczne	23
Zagrożenia dla zachowania i rozwoju kultury, tożsamości i języka	25
Procesy adaptacji	26
Polityka	27
Nazwa mieszkańców	28
Podsumowanie.....	28
Podziękowania	29
Załączniki	30
Bibliografia	34

Wprowadzenie

Celem artykułu jest udokumentowanie życia, tożsamości i historii mieszkańców miasta Küplü (dystrykt Meriç, Turecka Tracja), którzy są potomkami ludzi sprowadzonych z Macedonii Egejskiej podczas wymiany ludności między Turcją a Grecją w latach 1923-1930. Wymiana ta była wynikiem jednego z postanowień traktatu w Lozannie z 24 lipca 1923 roku, który zwińczył wojnę grecko-turecką (1919-1922) oraz zrewidował postanowienia traktatu w Sevres z 1920 roku. Badanie właśnie tej społeczności jest ważne dla udokumentowania istnienia macedońskiej tożsamości tych osób w kontekście historycznym i współczesnym oraz wyodrębnienia z grupy muzułmańskiej pochodzenia słowiańskiego nazywanej zbiorczo Pomakami i kojarzonej głównie z Bułgarami. Nie sposób znaleźć jakichkolwiek źródeł traktujące o historii czy też kulturze Küplü, poza pojedynczymi akapitami z wygasłej strony internetowej miasta², dlatego też ważne jest opracowanie źródła opisującego życie tej małej społeczności, które byłoby punktem wyjścia dla bardziej szczegółowych badań.

Przegląd literatury

Nie ma możliwości przywołania najważniejszych (lub też jakichkolwiek) badań na temat opisywanej grupy etnicznej. Nie ma dostępnych źródeł pozwalających na porównanie moich wniosków zawartych w artykule, co samo w sobie jest uzasadnieniem motywacji do podjęcia tematu. Oczywiście w kontekście historycznym źródłem odwołującym się do najważniejszych szczegółów postanowień traktatu w Lozannie z 1923 może być *Konferencja Lozańska w Sprawie Bliskiego Wschodu. Zapisy obrad i projekt warunków pokoju przedstawione Parlamentowi na polecenie Jego Królewskiej Mości* (wyd. Biuro papeterii Jego Królewskiej Mości, Londyn, 1923), a do samych stosunków grecko-tureckich w tamtym okresie *Stosunki grecko-tureckie (1922-1930)* Stavrosa H. Giolzoglou (wyd. Stamouli, Ateny, 2011), oryg. ΟΙ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (1922-1930). Nie ma w nich żadnych informacji o tej specyficznej grupie etnicznej, jednak pozwalają one poznać kontekst, w którym grupa ta znalazła się w Turcji.

---

² Strona rządowa Küplü, <https://web.archive.org/web/20110302123738/http://www.kuplu.bel.tr/belediyetarih.html> [dostęp: 01.08.2024].

Metodologia badawcza

W ramach badania zastosowano metodologię opartą na wywiadach i ankietach (a także własnych obserwacjach) przeprowadzonych wśród mieszkańców Küplü. Te pierwsze pozwoliły na dogłębne poznanie codziennego życia mieszkańców, ich historii oraz problemów społecznych i ekonomicznych. Zastosowanie ankiet umożliwiło natomiast poszerzenie grona osób biorących udział w badaniu, co pozwoliło na pełniejsze zrozumienie tożsamości ludności miasta oraz dało wgląd w demografię i strukturę społeczną. Badanie nie posiadało wyodrębnionych grup kontrolnych – ankiety były rozpowszechnione wzajemnie między mieszkańcami przez internet (ankieta powstała w Google Forms, dzięki czemu można było zebrać je w jednym miejscu), a wywiady przeprowadzone zostały z osobami z różnych grup społecznych oraz o różnym statusie. Można wyodrębnić osoby, które mieszkają cały czas w mieście oraz ludzi, którzy wyprowadzili się z Küplü lub mieszkają tymczasowo gdzie indziej w ramach np. studiów. Wyniki zostały przeniesione do dokumentu Excel, co umożliwiło ich zebranie i porównanie wypowiedzi mieszkańców oraz ustalenie wspólnych faktów (nie pomijając rzecz jasna równie ważnych pojedynczych historii oraz wspomnień). Sporządzenie dokumentacji fotograficznej i zgromadzenie archiwalnych fotografii są kolejną, ważną metodą badawczą, ponieważ zdjęcia pól, ulic czy ludzi pozwalają na zrozumienie i jeszcze większe uwypuklenie kontekstu historycznego i kulturowego mieszkańców Küplü. Wybrane metody oraz sposób ich uporządkowania pozwoliły więc znaleźć odpowiedzi na pytania dotyczące kultury, tożsamości, przeszłości, teraźniejszości i poniekąd przyszłości miejscowości zamieszkałej przez potomków ludności z Macedonii Egejskiej. Badania były prowadzone w okresie 01.06.2024 - 09.06.2024 i zastosowano w nich wywiad swobodny w języku macedońskim, dialekcie języka macedońskiego i języku tureckim oraz wywiad prowadzony według kwestionariusza w języku tureckim.

Wyniki badań

Uporządkowanie materiałów pozyskanych w drodze wywiadów i ankiet oraz wykonanych fotografii wraz z ich analizą pozwala na zaprezentowanie odpowiednio podzielonych (jednak mimo wszystko miejscami pokrywających się) zbiorów danych, które tworzą obraz funkcjonowania społeczności zamieszkującej Küplü.

Historia i pochodzenie

Fot. 1 Przykład starszej fotografii. Dwóch chłopców w okolicy Küplü (prywatne archiwum Celala Caliskana, przełom lat 70. i 80).

Źródła drukowane bądź pisane traktujące o historii miasta nie istnieją, gdyż nie przykładano wagi do zachowywania takich informacji. Pozbywano się ich lub zwyczajnie palono, uważając je za zbędne, "stare papiery". Sam urząd miasta nie posiada starych dokumentów z tego samego powodu. Większość ludzi ma jednak szeroką, czasem bogatą w detale wiedzę o swojej historii i pochodzeniu oraz zdjęcia (nie sięgające datą jednak wcześniej niż do drugiego pokolenia³ mieszkańców)⁴.

Ludzie, którzy przybyli do Küplü w latach 20. XX wieku nie pochodzą z jednej osady. Świadectwa potomków tych osób pozwalają na określenie kilku miejscowości oraz krainy

---

³ Drugie pokolenie mieszkańców rozumie się jako drugie pokolenie urodzone już w Turcji.

⁴ Wywiad z Cemilem Çalıskanem - mieszkańcem Küplü z trzeciego pokolenia, z zawodu rolnikiem i rybakiem.

geograficznej, a w ostateczności wytyczenie przybliżonego obszaru pochodzenia społeczności, która zamieszkała ówczesną wieś. Większość ankietowanych osób za miejsce pochodzenia swoich przodków podaje wieś Црнешево (Crneszewo), znaną dzisiaj jako Garefeio. Pozostałe wsie to Габровци (Gabrowci) i Пребдиште (Prebdiszte), dzisiaj widniejące na mapach jako Dorothea i Sosandra. Dodatkowo wyróżnia się region nazywany po turecku Karacaova, a w języku greckim nazywany Almo⁵. Mimo braku szczegółowych dokumentów, uwagę przykuwają oczywiste znaki - dokładnie nazwy ulic i głównego placu (fot. 2 i 3), które sugerują pamięć i świadomość o swoim pochodzeniu. Jednym wyróżniającym się przypadkiem jest również nazwisko jednej rodziny zamieszkującej w mieście – Sülün. Budzi ono skojarzenia z toponimem Sołun, który jest słowiańską nazwą greckiej miejscowości Saloniki.

Szacuje się, że liczba macedończyków w Macedonii Egejskiej spadła z 370 371 w roku 1913 do 240 000 w roku 1928⁶ (w większości wskutek wymiany ludności na mocy traktatu w Lozanie). Nie wiadomo dokładnie ilu ludzi przybyło do Küplü w tym czasie. Najwcześniejsza informacja podająca liczby pochodzi z Generalnego spisu ludności z roku 1935 - wówczas wieś zamieszkiwało 1585 osób.

Kilka osób pochodzących z różnych rodzin zapytanych o historie pojawienia się ludności z obszaru Karacaovy w Küplü, przekazuje bardzo podobne do siebie informacje. Po zapoznaniu się z nimi można stwierdzić, że są w większości spójne i można je potraktować jako rozpowszechnioną wśród mieszkańców historię zaludnienia tego terenu. Otóż w czasie wielkiej wymiany ludności, po podpisaniu traktatu w Lozannie, mieszkańcy Karacaovy i wcześniej wspomnianych wiosek zostali wysłani z Salonik do Tekirdağ, gdzie mieli otrzymać mieszkania oraz gospodarstwa od państwa. Migranci nie chcieli przystać na tę propozycję – po pierwsze zajmowali się hodowlą jedwabników, a nadmorski klimat nie pozwalał im tego robić, po drugie bali się, że ich dzieci, które całe dotychczasowe życie spędziły w górskim otoczeniu, utopią się w morzu, co więcej, nie mieli pojęcia, jak miałoby wprowadzać i wyprowadzać zwierzęta hodowlane do kilkupiętrowego bloku. Mimo lekkiego absurdu tych skarg, ich liczba sprawiła, że władze postanowiły zorganizować przesiedlenie ludności do Küplü. Czynnikiem

---

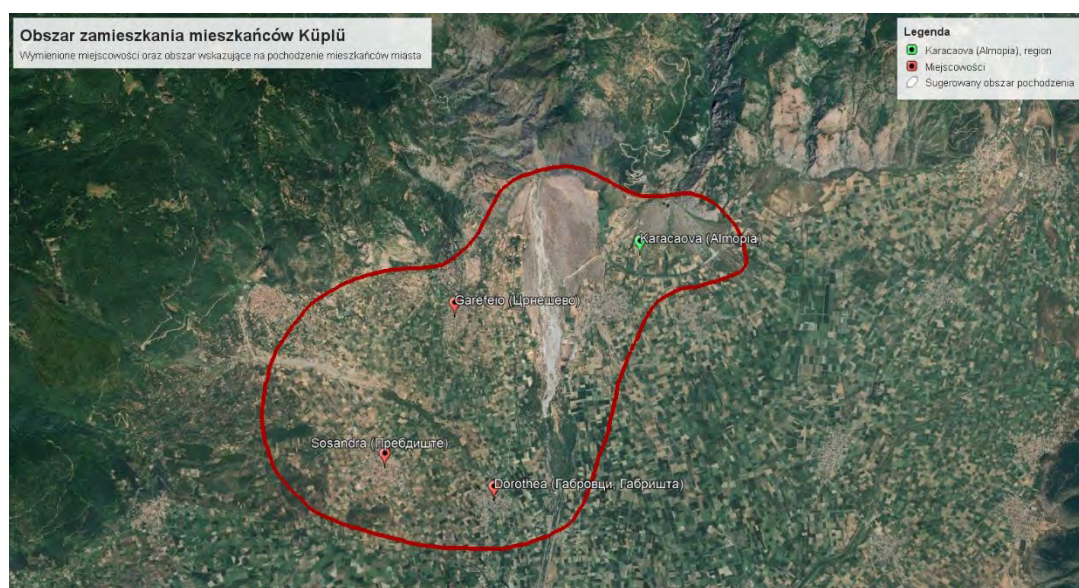
⁵ Mikołaj Zaradzki, kwestionariusz badań etnicznych Küplü.

⁶ Stojan Kiselinovski, Etnickite Promeni Vo Makedonija: 1913- 1995, Kultura: Skopje, 2000, s. 30-42

motywującym ludzi do zmiany miejsca zamieszkania nie była potrzeba osiedlenia się w podobnych warunkach, odpowiadających tym, w których wcześniej żyli, lecz pragnienie życia blisko granicy z Grecją. Wciąż wielką i żywą ideą w owym czasie była nadzieja na powrót, a także referendum, w którym mogliby zagłosować mieszkańcy wioski i tym samym dołączyć do Grecji. To jednak nigdy się nie zdarzyło, a społeczność ta pozostała na granicy obu państw⁷. Prawdopodobnie jedynym fizycznym świadectwem pochodzenia ludności miasta jest rama z kołami starego wozu stojąca obok cmentarza miejskiego, które zostały przywiezione przez pierwszych przesiedleńców.⁸

Kultura i tradycje

Rys. 1 prawdopodobny obszar pochodzenia pierwszych mieszkańców Küplü - Macedonia Egejska, Google Earth, legenda Mikołaj Zaradzki.

⁷ Mikołaj Zaradzki, rozmowy przeprowadzone z miejscową ludnością.

⁸ Mikołaj Zaradzki, wywiad z Ademem Ekin - mieszkańcem Küplü z drugiego pokolenia, z zawodu rolnikiem.

Rys. 2 Mapa Grecji z zaznaczonym obszarem Karacaova (Almopia),

https://tr.wikipedia.org/wiki/Karacaova#/media/Dosya:Greece_location_map.svg [dostęp: 18.06.2024].

Obraz społeczeństwa w Küplü łączy elementy własne, jak i te oczywiste dla tureckich kultur. Wszyscy w mieście są oficjalnie muzułmanami, ale nie jest to akcentowane w żaden sposób. Można równie dobrze stwierdzić, że byłoby to niewidoczne, gdyby nie obecność meczetów w pejzażu miasta. Mężczyźni, choć w większości trudnią się rolnictwem i połowem ryb w rzece, czyli zawodami, w których ciężko uniknąć ubrudzenia się, zawsze starają się wyglądać schludnie i elegancko. Chodzi tutaj o noszenie wizytowych spodni i białych koszul. Kobiety natomiast stosują bardziej tradycyjny styl ubierania się. Jest to zauważalne poprzez wszechobecność şalvar⁹ (szalwar) i czarne chusty na głowach, aczkolwiek w domu lub pracy noszą różne kolory - resztę dopełnia wygodna bluzka lub koszula. Co ciekawe, w wypadku

---

⁹ Turecki Szalwar – tradycyjne, luźne spodnie ściśle przylegające do kostki. Są częścią wielu tureckich strojów ludowych, https://en.wikipedia.org/wiki/Turkish_salvar [dostęp: 18.06.2024].

wyjazdu do innych miast (Stambuł, Edirne, Canakkale itd.), część ludzi zmienia swój elegancki lub tradycyjny strój i przywdziewa odzież trendową, częściej spotykaną w miastach, którą można zakupić w sklepach sieciowych. Ten fakt pokazuje, że noszenie tradycyjnej odzieży, czy też ubieranie się według pewnej etykiety w Küplü jest w pełni świadomą praktyką mającą na celu podtrzymywanie tradycji¹⁰.

Fot. 2 Jedna z ulic w mieście nosząca nazwę Gabrišten (od macedońskiej nazwy Габришта).

Fot. Mikołaj Zaradzki.

Mieszkańcy miasta posługują się w większości na co dzień dialektem języka macedońskiego, używając przy tym pojedynczych słów z języka tureckiego. Szkoły w Küplü mają w programie tylko nauczanie tego drugiego. Język mieszkańców nie jest w żaden sposób skodyfikowany, a jego nauka przebiega głównie w domu (nie jest to jednak żadna zorganizowana forma nauki, dzieci po prostu dorastają, słuchając języka). W mieście istnieje już tylko mały odsetek ludzi nieumiejących pisać lub czytać. Osoby, które znałyby chociaż tradycyjne piosenki w rodzimym

---

¹⁰ Mikołaj Zaradzki, własne obserwacje

języku nie żyją, aczkolwiek dialekt można usłyszeć wszędzie, chociaż liczba jego użytkowników zmniejsza się z powodu malejącej liczby mieszkańców¹¹.

W przypadku religii, zwyczajów i świąt można zauważyć ich przenikanie. Mieszkańcy obchodzą standardowe muzułmańskie święta, takie jak Ramadan¹² czy Eid al-Adha (Курбан Байрам)¹³, gdzie praktykuje się post w przypadku tego pierwszego oraz składanie ofiary w przypadku tego drugiego. Mieszkańcy wspominają też obchodzenie świąt takich, jak Благувец¹⁴ (Blaguvec) i Ѓурѓовден¹⁵ (Gjurgjovden). Blaguvec obchodzony przez ludzi z Küplü nie niesie za sobą żadnych wartości chrześcijańskich, natomiast wciąż wiąże się z pewnymi tradycjami i rytuałami. Niektóre kobiety zakładają wtedy dodatkową biżuterię, a do święta prowadzi powiedzenie *üç elli yaz belli*¹⁶ wypowiedane na początku listopada. Ludzie wierzą, że przed rozpoczęciem święta spada *cemre*¹⁷, które ociepla powietrze, by później ogrzać wodę i na koniec rozgrzać ziemię. Tym samym wraz z rozpoczęciem Blaguvec można się spodziewać lata, a także zacząć sadzić rośliny¹⁸ – każda wyrosnie bez problemu. Jedna z ankietowanych osób

---

¹¹ Küplü, Meriç https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%BCpl%C3%BC,_Meri%C3%A7 (zakładka "Populacja") [dostęp: 19.06.2024]

¹² Ramadan – dziewiąty miesiąc w kalendarzu muzułmańskim. Podczas jego trwania od świtu do zachodu słońca muzułmaninowi nie wolno spożywać żadnych potraw oraz pić żadnych płynów, Richard C. Martin, *Islam and the Muslim world*, Macmillan Reference USA, 2004, s. 599.

¹³ Id al-Adha (tr. Kurban bayrami) – najważniejsze dla muzułmanów święto zaczynające się 10. dnia miesiąca zu al-hidżdża i trwające 3-4 dni. Upamiętnia ono ofiarę Abrahama i jego posłuszeństwo wobec Boga. Abraham (Ibrahim) według islamu miał złożyć w ofierze Bogu swego syna Izmaela, Bóg jednak, widząc oddanie Abrahama, pozwolił mu złożyć w ofierze barana zamiast dziecka. Na pamiątkę czynu Abrahama każdy ojciec rodziny składa w ofierze owcę, barana, wielbłąda lub krowę. Zwierze musi zostać zabite rytualnie, następnie dzieli się mięso tak, by 1/3 oddać potrzebującym, 1/3 krewnym, a pozostałą 1/3 spożywa się w wspólnej uczcie. Richard C. Martin, *Islam and...*, s. 600.

¹⁴ Благовештение, Zwiastowanie Pańskie – w chrześcijaństwie objawienie Maryi przez anioła Gabriela zapowiedzi narodzin Jezusa Chrystusa, Syna Bożego. Przypada 7 kwietnia, https://pl.wikipedia.org/wiki/Zwiastowanie_Pa%C5%84skie [dostęp: 19.06.2024]

¹⁵ Ѓурѓовден, Dzień Świętego Jerzego - święto obchodzone 7 maja, mające w większości krajów słowiańskich wielkie znaczenie. Symbolizuje rozpoczęcie cieplejszej połowy roku, zwiastuje urodzajność i budzenie się roślinności do życia. <https://mk.wikipedia.org/wiki/%D0%83%D1%83%D1%80%D1%93%D0%BE%D0%B2%D0%B4%D0%B5%D0%BD> [dostęp: 19.06.2024]

¹⁶ Dosłownie *trzy pięćdziesiąt - pewne lato*: zaczyna się odliczanie pięćdziesięciu dni po trzy razy od początku listopada. Końcowa data przypada wtedy na 5-7 kwietnia, zaczynając tym samym Blaguvec

¹⁷ *Cemre* – w tureckim folklorze pod koniec zimy z nieba spadają trzy żary wysłane przez džina, które kolejno ogrzewają powietrze, wodę i ziemię. <https://en.wikipedia.org/wiki/Cemre> [dostęp: 19.06.2024].

¹⁸ Mikołaj Zaradzki, wywiad z Cemilem Çalıřkanem – mieszkańcem Küplü.

zwróciła uwagę, że w Karacaova w międzyczasie był jeszcze Velikden (czyli chrześcijańska Wielkanoc), gdzie malowało się jajka na czerwono oraz rozdawało prezenty. Gdy nadchodzi Gjurgjovden, dzień wcześniej wywiesza się na drzwiach gałązkę pigwy, a w dzień święta w mieście (podobnie jak w Eid al-Adha) ofiaruje się najczęściej kozę, robi się млечник¹⁹ (mlecznik), баник²⁰ (banik) oraz rozwiesza liny na drzewach, żeby móc się na nich huścić²¹. To święto może być przyrównane do znanego dla społeczności tureckich Hidirellez²² (jego nazwa została również wymieniona pojedynczo w ankiecie), jednakże mieszkańcy nie przytaczają żadnych religijnych cech do tego święta.

Fot. 3 Plac w mieście noszący nazwę "Karacaova". Fot. Mikołaj Zaradzki.

¹⁹ млечник, mlečnik - rodzaj ciasta z nadzieniem mleczno-jajecznym, <http://drmj.eu/show/%D0%BC%D0%BB%D0%B5%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA/%D0%BC> [dostęp: 19.06.2024].

²⁰ Баник, banik – rodzaj rozwałkowanego ciasta z nadzieniem serowym lub bez, <http://drmj.eu/show/%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%BA/%D0%BC> [19.06.2024].

²¹ Mikołaj Zaradzki, kwestionariusz badań etnicznych Küplü.

²² Hidirellez - święto ludowe obchodzone jako dzień, w którym prorocy Al-Khidr i Eliasz spotkali się na Ziemi. Jest obchodzony w Turcji, Krymie, Gagauzji, Syrii, Iraku, na Kaukazie i na Bałkanach i zwiastuje nadejście wiosny. <https://en.wikipedia.org/wiki/H%C4%B1d%C4%B1rellez> [dostęp: 19.06.2024].

Pomniejsze święta czy tradycje są połączeniem znanych z różnych regionów praktyk oraz tych charakterystycznych tylko dla miasta. Jednym z bardziej znanych jest proces prowadzący do ślubu: zanim podejmowano decyzję o ślubie, pan młody wraz z rodziną odwiedzali rodzinę panny młodej i prosili o pozwolenie na ślub. Strona panny młodej zawczasu przygotowywała się na rozmowę i przyrządzano różnorodne potrawy oraz napoje. Po odbyciu rozmowy przez starszych członków obu rodzin (pytanie o pozwolenie – udzielanie pozwolenia), małżeństwo mogło zostać oficjalnie zaakceptowane i rozpoczynano przygotowania. W taki sposób też odbywały się zaręczyny. Noc przed ślubem ma miejsce "Noc Henny", w trakcie której kobiety zbierają się i bawią wspólnie. Śpiewają znane im piosenki i kładą hennę²³ na rękach panny młodej, podczas czego oczekuje się od niej płaczu (z powodu tego, że będzie opuszczać miejsce, w którym się urodziła i wychowała). W dzień ślubu do miasta przyjeżdża konwój pojazdów, na niektórych z nich muzycy grają na bębnach i zurnie²⁴. Podczas ślubu na szyjach pana i panny młodych zawieszane są wstążki, na które goście przywieszają prezenty (z reguły są to pieniądze lub złoto), podchodząc do nich pojedynczo i składając życzenia²⁵. W okresie letnim wesela w Küplü są organizowane na świeżym powietrzu, w łatwo dostępnym miejscu o dużej powierzchni (ulica, plac). Jest to spowodowane obecnością nie tylko zaproszonych osób, ale też okolicznej ludności miasta. W takim wypadku część miejsca imprezy jest przeznaczana na scenę ze sprzętem audiowizualnym, wodzirejem i zespołem muzycznym. Każdy może przyjść, obejrzeć wydarzenie, a także złożyć życzenia i wręczyć podarunek nowożeńcom²⁶. W przeszłości (ale również czasami i dzisiaj) w przeddzień ślubu w posagu wręczano traktor lub krowy²⁷. Tradycją z regionu Karacaova, która dziś już rzadko występuje,

---

²³ Henna - barwnik roślinny produkowany z liści i pędów rośliny zwanej lawsonią bezbronną, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Henna> [dostęp: 19.06.2024]

²⁴ Zurna - instrument muzyczny z grupy instrumentów dętych drewnianych, w innej systematyce aerofonów stroikowych. Charakterystyczną dla tureckiej zurny techniką jest stosowanie oddechu cyrkulacyjnego, pozwalającego na ciągły dźwięk. Podczas gry muzyk równocześnie pobiera powietrze nosem. [https://pl.wikipedia.org/wiki/Surma_\(instrument\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Surma_(instrument)) [dostęp: 19.06.2024]

²⁵ Mikołaj Zaradzki, wywiad z Ayşe Arici - mieszkanką Küplü.

²⁶ Mikołaj Zaradzki, własne obserwacje.

²⁷ Mikołaj Zaradzki, wywiad z Ayşe Arici...

jest organizowanie imprezy weselnej w jeden dzień, po czym powtórzenie zabawy siedem dni później²⁸.

Ciekawym lokalnym zwyczajem mieszkańców Küplü jest Dzień Matki. Ma jednak niewiele wspólnego z corocznym świętem kalendarzowym. W każdy piątek, każda matka jest odwiedzana przez swoje córki. Jeżeli sytuacja na to pozwala, kobiety odwiedzają swoje matki, przyjeżdżając nawet z Edirne, które od Küplü jest oddalone o prawie sto kilometrów (podobnie w przypadku innych miast lub wsi). Ta tradycja nie posiada szczególnych cech lub czynności wyróżniających ją od standardowych odwiedzin, lecz utrzymuje swoją cykliczność. Nie polega na niczym szczególnym w rozumieniu rytuału czy święta – są to zwykłe odwiedziny u matek, gdzie rozmawia się o tym, co wydarzyło się przez ostatni tydzień, o zbiorach na polu, sytuacji u sąsiadów itp.

Fot. 4 Mieszkanki Küplü w swoich codziennych ubraniach. Fot. Mikołaj Zaradzki.

---

²⁸ Mikołaj Zaradzki, wywiad z Ibrahimem Korkut - mieszkańcem Küplü z trzeciego pokolenia, z zawodu hodowcą owiec i rolnikiem.

Mieszkańcy miasta wspominają również o *Mayalar* – festynie organizowanym w pobliskiej wsi Altiğağ (w tym wypadku jest to określenie używane w kontekście wsi Büyükaltiğağ), gdzie zbierają się mieszkańcy wszystkich pobliskich wsi i miast i wspólnie urządzą piknik, jedzą i piją oraz robią zakupy na bazarze.

Fot. 5 Mieszkaniec Küplü Ibrahim Korkut pozujący z pruską strzelbą. Otrzymał ją od starszego mężczyzny we wsi Adasanharlı. Według jego relacji starszy człowiek przemycił ją z Salonik do Turcji w swoim płaszczu podczas wymiany ludności. Fot. Mikołaj Zaradzki.

Wspomniana została również uroczystość wojskowa, kiedy organizuje się spotkanie i świętuje się przed obowiązkową służbą wojskową. W Küplü istnieje kultura broni, związana z polowaniami. Większość mieszkańców posiada broń palną, która jest dziedziczona lub zakupiona dla młodszego pokolenia. Ze względu na nawodnione tereny używane do uprawy ryżu, bardzo często poluje się na kaczki. Ciekawym elementem polowań są specjalnie skonstruowane "budki" dla myśliwych (fot. 6, 7, 8): jest to drewniana bądź aluminiowa konstrukcja posiadająca wąż u góry, kilka otworów strzelniczych dookoła i stelaż do przewożenia budki na skraj pola i lasu. W środku znajdują się łóżko, kilka szafek oraz mały piecyk – te elementy pozwalają na pozostanie w środku przez długi czas.

Fot. 6 Budka strzelnicza bez kamuflażu. Posiada trzy otwory strzelnicze z przodu, jeden na każdym boku i jeden z tyłu. Właz znajduje się na dachu, po drugiej stronie budowli. Fot. Mikołaj Zaradzki.

Fot. 7 Zakamuflowana budka strzelnicza nad brzegiem zbiornika wodnego. Fot. Mikołaj Zaradzki.

Fot. 8 Wejście do budki strzelniczej. Fot. Mikołaj Zaradzki.

Rzeczą łatwą do spostrzeżenia jest wszechobecność niebieskiego koloru w pejzażu miasta. Spacerując ulicami, można zobaczyć pomalowane na błękitny kolor bramy wjazdowe, drewniane wozy czy części domu, takie jak ramy okien. Dla mieszkańców nie jest to żaden element tradycji czy sposób manifestowania swojej tożsamości. Powszechne używanie koloru niebieskiego mieszkańcy tłumaczą faktem, że w okolicy jest to po prostu najtaniej dostępna farba²⁹.

---

²⁹ Tamże.

Fot. 9 Niebieska brama wjazdowa - jeden z wielu pomalowanych na ten kolor elementów tworzący pejzaż miasta. Fot. Mikołaj Zaradzki.

Infrastruktura miasta

Küplü pod wieloma względami nie różni się od przeciętnego tureckiego miasta na pograniczu. Posiada dwie szkoły podstawowe, jedno liceum oraz dwa meczety. Większość usług jest ulokowana przy głównej drodze, przecinającej miasto na pół (Droga Meriç-İpsala), w dużej części ludzie żyją w domach jednorodzinnych, zbudowanych przez nich lub pozostawionych im w spadku przez rodziców/dziadków. Na początku, zaraz po osiedleniu się, ludność korzystała z domów pozostawionych przez Greków – te jednak zaczęły popadać w ruinę, a na ich miejscu postawiono nowe domostwa³⁰. Podstawowe potrzeby są zaspokajane w lokalnych sklepach, a odpocząć można w kilku dostępnych kafejkach (*kıraathane*³¹) (fot. 9), restauracjach lub lokalach z alkoholem (sklepy w większości nie posiadają koncesji na alkohol – jego sprzedaż prowadzą lokale, w których można w praktyce zająć miejsce przy stoliku, ale też kupić napoje wysokoprocentowe w cenach sklepowych na

---

³⁰ Tamże.

³¹ *kıraathane* - odziedziczone z osmańskiego tureckiego *kirā'athāne*, "publiczna czytelnia, kawiarnia, w której przechowuje się gazety". <https://en.wiktionary.org/wiki/k%C4%B1raathane> [dostęp: 22.06.2024].

wynos). Mieszkańcy podchodzą do kwestii spożywania alkoholu bez skrępowania, chociaż w społeczeństwie istnieje przekonanie, że młody mężczyzna, który ma zamiar poślubić kobietę, nie może być widziany przez rodzinę wybranki, gdy pije w mieście, ponieważ jest to nieeleganckie zachowanie i może to doprowadzić do zerwania zaręczyn.³² W mieście działa przychodnia, w której pracuje jeden doktor i jedna pielęgniarka (kiedyś personel ten był większy, zmalał jednak z powodu uszczuplenia się populacji na przestrzeni lat), nie ma jednak żadnej apteki.

Fot. 10 Mężczyźni z Küplü spędzający czas wolny w jednej z kafejek (kiraathane). Fot. Mikołaj Zaradzki.

Ogromną rolę w życiu mieszkańców Küplü odgrywa przemysł rolniczy, hodowlany i rybołówstwo. Większość gospodarstw domowych posiada traktor z potrzebnym do uprawy pola sprzętem, ogródek z warzywami, owocami czy też zwierzętami hodowanymi (kury, kaczki, owce) i motocykle. Głównym produktem "eksportowym" jest ryż i słonecznik, a także

---

³² Mikołaj Zaradzki, wywiad z Nazmiye Çakmak - mieszkanką Küplü z trzeciego pokolenia, gospodynią domową.

częściowo pszenica³³. Uprawa ryżu ma swoje miejsce nad rzeką Meriç, gdzie specjalne pompy transportują wodę do pól, pozwalając tym samym na utrzymywanie stałego poziomu nawodnienia. Po przeciwnej stronie miejscowości, na wzgórzach, uprawiany jest słonecznik naprzemiennie z pszenicą, ustępując gdzieś tam miejsca drobnym, bogatym w różne warzywa ogródkom ukrytym między wysoką roślinnością. W przeszłości dziewczęta zbierały kwiaty słonecznika, po czym wspólnie obijały je z nasion każdego wieczoru w innym domu. Z drugiej strony, chłopcy, którzy zbierali kwiaty słonecznika, przynosili je na spotkania z płcią przeciwną i podrzucali je osobie, która im się podobała³⁴. Na drogach granicznych można spotkać pasterzy wypasających owce lub bydło – jest to druga duża część gospodarki w Küplü³⁵.

Fot. 11 Pola ryżowe z miastem w tle. Fot. Mikołaj Zaradzki.

---

³³ Mikołaj Zaradzki, wywiad z Cemilem Çalışkanem - mieszkańcem Küplü

³⁴ Mikołaj Zaradzki, wywiad z Ibrahimem Korkut - mieszkańcem Küplü.

³⁵ Tamże.

Fot. 12 Pompa w rzece Meriç, która nawadnia pobliskie pola ryżowe. Fot. Mikołaj Zaradzki.

Fot. 13 Rybacy łowiący rekreacyjnie ryby w rzece Meriç. Obecnie (czerwiec 2024) rybacy i mieszkańcy posiadający dom lub pole przy rzece potrzebują specjalnego dokumentu upoważniającego ich do przebywania na określonym terenie. Jest to spowodowane przebiegającym tamtędy szlakiem migracyjnym. Fot. Mikołaj Zaradzki.

Władzę w mieście sprawuje burmistrz Gökmen Altay³⁶. Urząd miasta oraz sam burmistrz posiadają swoje strony jedynie na Facebooku³⁷, gdzie można uzyskać potrzebne dane do kontaktu oraz zapoznać się z inicjatywami prowadzonymi na rzecz mieszkańców. Wszystkie pozostałe źródła, czyli strony internetowe z informacjami o mieście, są przedawnione, a oficjalna strona Küplü nie funkcjonuje już od dłuższego czasu – dostęp do niej można uzyskać jedynie poprzez archiwum internetowe³⁸. Może to świadczyć o próbie stworzenia "sieci" miejskiej, do której mieliby dostęp mieszkańcy oraz osoby zainteresowane miejscowością, jednak fakt, iż większość domen związanych z miastem jest nieaktualna bądź zarchiwizowana, świadczy o tym, że strony i media społecznościowe niekoniecznie przyjęły się jako chociażby narzędzie promocji.

Oferta edukacyjna w Küplü pozwala na ukończenie szkoły z wykształceniem średnim bez wyjeżdżania z miasta. Współcześnie typowym zjawiskiem jest opuszczanie rodzinnych stron w celu studiowania na uniwersytecie (lub też najwyczejniej zaznania życia w większym mieście), a część osób, które wyjeżdżają, decyduje się później na powrót.

Relacje z okolicznymi mieszkańcami

Küplü nie jest miastem odizolowanym czy pozostawianym na uboczu, jeśli chodzi o sprawy administracyjne (miejskie, gminne). Nie istnieje tam także podział społeczny czy jakiegokolwiek oznaki wyłączenia społeczności z kontaktów z innymi gminami. Nie zawsze jednak tak było – ludzie wspominają przeszłość jako bardziej ciężkie czasy. Istnieje kilka pojedynczych przykładów wskazujących na słabe relacje mieszkańców Küplü z innymi (wtedy) wsiami. Jednym z nich jest historia o samozwańczym urzędniku, który przyszedł do wsi i chciał wyznaczyć granice pól między wsiami na niekorzyść mieszkańców Küplü. Został pobity i wygoniony z miejscowości, a gdy sprawa trafiła do sądu, rodzina Canatan złożyła fałszywe

---

³⁶ https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%BCpl%C3%BC_Meri%C3%A7 [dostęp: 22.06.2024].

³⁷ Strona FB urzędu miasta Küplü, https://www.facebook.com/kuplu.belediyesi/?locale=tr_TR [dostęp: 22.06.2024]

³⁸ Oficjalna strona gminy Küplü, <https://web.archive.org/web/20110302123738/http://www.kuplu.bel.tr/belediyetarih.html> [dostęp: 22.06.2024].

zeznania, zagarniając tym samym część pól Küplü. Mieszkańcy nie byli w stanie się obronić, ponieważ większość osób w owym czasie (lata 30.-40.) nie mówiła po turecku³⁹. Jeden z mieszkańców wspomina również, że w latach 60. jego ojciec był rzeźnikiem we wsi i Gadżale⁴⁰ (z Adasarhanlı)⁴¹ nie chcieli kupować od niego mięsa z powodu uprzedzeń etnicznych⁴². Współcześnie ludzie twierdzą, że z powodu asymilacji i wielu ślubów mieszanych (między miastami) nie ma już sytuacji, w których wystąpiłyby jakiegokolwiek napięcia czy konflikty.

Problemy społeczne i ekonomiczne

Nadal występującymi różnicami są stroje kobiet, język, architektura oraz, co ważne dla społeczności Küplü – ilość pól. Często jako powód konfliktów podawane były spory o pola, ziemi obiecane bez przedłożenia oficjalnej dokumentacji lub próby podzielenia ziemi dla potomków wciąż powiększającej się ludności. Mieszkanke miasta noszą czarne burki⁴³ (same określają tę część odzieży w ten sposób, a niektóre nazywają ją alternatywnie *bürgü*⁴⁴, któremu jest bliżej do rzeczywistego wyglądu kobiet w mieście; używają zatem określenia burka jako ogólnika), podczas gdy kobiety z sąsiedniego miasta Subaşı⁴⁵ noszą kraciaste burki, a kobiety w Adasarhanlı - *faraca*⁴⁶. W przypadku większości budynków, mieszkańcy Küplü żyją w domach parterowych z kilkoma pokojami i sypialnią (czasami są to budynki piętrowe,

---

³⁹ Mikołaj Zaradzki, wywiad z Ibrahimem Korkut – mieszkańcem Küplü.

⁴⁰ Gacallar, Gadżale – społeczność turekojęzyczna wyznania muzułmańskiego zamieszkująca region Deliorman w północno-wschodniej części Bułgarii oraz region wschodniej Tracji w Turcji. Ze względu na wiarę islamską i język turecki są zwykle zaliczani do Turków, lecz ich etnogeneza pozwala na wydzielenie ich grupy etnicznej. <https://en.wikipedia.org/wiki/Gajal> [dostęp: 23.06.2024].

⁴¹ W swoich wypowiedziach o Gadżalach mieszkańcy Küplü w większości odwołują się do miejscowości Adasarhanlı. Mikołaj Zaradzki, kwestionariusz badań etnicznych Küplü.

⁴² Mikołaj Zaradzki, wywiad z Ibrahimem Korkut – mieszkańcem Küplü.

⁴³ Burka – nakrycie wierzchnie zasłaniające całe ciało z prześwitującym otworem na oczy, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Burka> [dostęp: 23.06.2024].

⁴⁴ Bürgü – rodzaj chusty na głowę, zakrywająca również ramiona, <https://www.ntv.com.tr/ne-demek/burgu-ne-demek-13265> [dostęp: 23.06.2024].

⁴⁵ Subaşı - miasto w dystrykcie Meriç w prowincji Edirne. Sąsiaduje z Küplü, https://tr.wikipedia.org/wiki/Suba%C5%9F%C4%B1,_Meri%C3%A7 [dostęp: 23.06.2024].

⁴⁶ Ferace – luźne, sięgające do ziemi okrycie wierzchnie kobiet z długimi rękawami, bez kołnierzyka, przypominające płaszcz, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ferace> [dostęp: 23.06.2024].

w których całe piętro jest zajmowane przez pojedynczą rodzinę), a mieszkańcy Subaşı posiadają domy piętrowe z gankiem lub tarasami. Ostatnią różnicą, o której wspominają mieszkańcy Küplü jest język. Ich zdaniem posługują się językiem pomackim⁴⁷ (lub też, że mówią *po naszu*), Gadżale z Adasarhanlı mówią po turecku, a społeczność z Subaşı mówi po bułgarsku.

Głównym problemem społecznym, jak i ekonomicznym, w mieście jest jego sytuacja demograficzna. Mimo że sytuacja materialna mieszkańców nie jest najgorsza i część z tych, którzy wyjechali pracować w innych miastach, decyduje na powrót, to populacja nadal ma tendencję spadkową (4390 w 1970 roku i 2153 w 2022 roku)⁴⁸. Młodzi ludzie rozpoczynają naukę na studiach i postanawiają zostać w innym miejscu (w odróżnieniu od Subaşı, gdzie młodzież stara się wyjechać do szkoły lub pracy za granicę, np. do Niemiec, Szwajcarii, Austrii czy Holandii), a okolicznych pól nie przybywa. Znanym dla mieszkańców przykładem porównującym standard życia w Küplü z innymi miejscami jest Adasarhanlı. Miejscowość ta jest zamieszкана przez zaledwie 809 osób⁴⁹, które jednak posiadają bardzo dużą ilość pól, podczas gdy macedońskie Küplü liczy sobie 2153 osób, które tych pól posiadają znacznie mniej. Jeden z mieszkańców⁵⁰ szacuje, że na utrzymanie rodziny potrzeba przynajmniej 50 dekarów⁵¹, i to jest powodem, dla którego spora ilość osób wyjeżdża. Na przełomie lat 80. i 90. mieszkańcom Küplü zostały zaproponowane pola ryżowe położone na wschód od miejscowości Enez, jednakże zmuszeni byli odmówić, przytaczając jako powód brak możliwości dojazdu (większość osób nie posiadała wtedy jeszcze samochodów czy też ciągników rolniczych), co wypominają sobie do dzisiaj⁵². Duża liczba osób uważa, że pod względem ekonomicznym czują się równi, nie widzą różnic – a jeśli już, to starają się stawać

---

⁴⁷ Język pomacki - język należący do południowosłowiańskich, bardzo zbliżony do bułgarskiego z wieloma słowami arabskimi, perskimi, tureckimi. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Pomak%C3%A7a> [dostęp: 23.06.2024].

⁴⁸ Küplü, Meriç - populacja, https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%BCpl%C3%BC,_Meri%C3%A7 [dostęp: 23.06.2024].

⁴⁹ https://en.wikipedia.org/wiki/Adasarhanlı%2C_Meriç [dostęp: 23.06.2024].

⁵⁰ Mikołaj Zaradzki, wywiad z Ibrahimem Korkut – mieszkańcem Küplü

⁵¹ Dekar - jednostka odpowiadająca 10 arom, czyli 1000 metrów kwadratowych, <https://en.wikipedia.org/wiki/Hectare> [dostęp: 23.06.2024].

⁵² Mikołaj Zaradzki, wywiad z Cemilem Çalıřkanem – mieszkańcem Küplü.

na wysokości zadania, ciężko pracując, dzięki czemu każdy dzisiaj może posiadać dom, samochód i trochę oszczędności w formie złota.

Zagrożenia dla zachowania i rozwoju kultury, tożsamości i języka

Küplü mierzy się z rzeczywistymi zagrożeniami w kwestii zachowania swojej kultury, tożsamości i języka. Realnym i udokumentowanym zjawiskiem jest wspomniany już coraz większy spadek liczby mieszkańców miasta. Podczas gdy w 1970 roku miejscowość była zamieszkała przez 4390 ludzi, w roku 2022 liczba ta wynosiła już tylko 2153 (czyli ponad połowę mniej)⁵³. Zjawisko to powoduje w konsekwencji mniejszą liczbę użytkowników języka, osób, które mogłyby podtrzymywać kulturę bez stopniowego zanikania jej poprzez brak mieszkańców, którym ową wiedzę można by było przekazać. Młodsze osoby wyjeżdżają, a starsze, które mogłyby znać historię, bajki czy pieśni najwyczejniej zapominają o nich z powodu podeszłego wieku lub umierają, nigdy nie przekazując swojej tradycji. Szkoły w Küplü nie mają w swoim programie nauczania języka, którym posługują się na co dzień mieszkańcy. Język ten nie jest skodyfikowany, nie posiada własnej formy zapisu. Z tego powodu jego nauka leży w gestii rodziców – jest werbalna i z każdym pokoleniem ograniczona o kilka słów, które zostają zastąpione tureckimi odpowiednikami. Mieszkańcy Küplü uważają swój język za prosty w nauce: przytoczony został przykład hodży⁵⁴, który po przyjeździe do meczetu w mieście, nauczył się języka w półtora miesiąca, a po poznaniu wiernych i osób z okolicy, nie chciał mieszkać już nigdzie indziej⁵⁵. Dodatkowo można stwierdzić, że dla osób, które posługują się językiem słowiańskim, nauka i proces "osłuchania" się z dialektem języka macedońskiego, którym mówią mieszkańcy, przebiega bardzo szybko i w krótkim czasie można już przeprowadzić proste konwersacje.

---

⁵³ Liczba mieszkańców w Küplü, Meriç https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%BCpl%C3%BC,_Meri%C3%A7 [dostęp: 28.06.2024].

⁵⁴ Hodża – tytuł grzecznościowy nadawany m.in. znawcy Koranu i praw islamu. Mieszkańcy Küplü odnoszą się w tym kontekście do osoby prowadzącej modlitwy w meczecie. <https://pl.wikipedia.org/wiki/Hod%C5%BCa> [dostęp: 28.06.2024].

⁵⁵ Mikołaj Zaradzki, wywiad z Nazmiye Çakmak – mieszkanką Küplü.

Fot. 14 Adem i Seyide Ekin - mieszkańcy Küplü należący do pierwszej generacji osób, które urodziły się już we wsi. Fot. Mikołaj Zaradzki.

W Küplü nie ma bezpośrednich prób czy też oficjalnych inicjatyw na rzecz zachowania języka, kultury czy tożsamości, natomiast ludność w tradycyjny sposób przekazuje i pielęgnuje tradycje, dzięki czemu mimo braku dokumentów, zapisów czy relacji osób, których już nie ma, wciąż można dowiedzieć się nawet o samych początkach osadnictwa w mieście. Rzecz jasna, niektórzy boją się utraty języka i tradycyjnych wartości – jedni mają wręcz katastrofalne podejście, twierdząc, że są ostatnim pokoleniem, które w pełni zna i korzysta ze swoich tradycyjnych wartości i języka. Z drugiej strony, część osób uważa swoją społeczność za bardzo odporną i pewną trwałości swoich wartości, które przetrwają jeszcze setki lat.

Procesy adaptacji

Mieszkańcy Küplü nie są zamkniętą społecznością – śledzą informacje o swoim kraju i świecie, przyjmują wszelkie sposoby udogodnienia życia (np. technologię, ubiór, wyposażenie domu) z otwartością i wspominają o byciu obywatelami Turcji. Część osób – nie tylko młodszych – jest wykształconych, zna więcej niż dwa języki (grecki, angielski), posiada wiedzę o lokalnej i globalnej ekonomii. Miejscowa ludność nie stara się w żaden sposób promować swojej kultury czy tradycji, poza obszar miasta – chociaż z drugiej strony jest to sposób na skupienie ich w centrum. Starsi mieszkańcy uważają, że wszystko, co można było zrobić dla społeczeństwa zamieszkującego Küplü, zostało zrobione, poczynając od procesów adaptacji po przyjeździe pierwszych migrantów. W dobie rozwoju środków masowego przekazu, dostępu do internetu i telewizji w każdym miejscu na ziemi, młodzież pociągają inne wzorce, moda czy sposób życia – tym bardziej ważne jest moim zdaniem, żeby zainteresować i nauczyć ich, kim są i skąd pochodzą.

Polityka

Społeczność zamieszkująca Küplü od zawsze była częścią elektoratu partii CHP (Cumhuriyet Halk Partisi)⁵⁶. Można zauważyć, że regiony, do których w przeszłości przemieszczono migrantów pozostają "kemalistyczne" (CHP) na mapach wyborczych Turcji (Tracja Wschodnia, region Izmiru, Ankara, Adana). Po pierwsze, ten stan rzeczy wynika z generalnego przywiązania do polityki Atatürka w przeszłości (zapewnienie migrantom odpowiednich warunków do życia i tych samych praw, które posiadają autochtoniczni Turcy)⁵⁷, a po drugie, z próby ustabilizowania sytuacji gospodarczej w regionach, które stoją po stronie obozu CHP po objęciu władzy w kraju przez Recepta Tayyipa Erdoğan⁵⁸ i jego AK Parti (Adalet ve Kalkınma

---

⁵⁶ Cumhuriyet Halk Partisi, *Republikańska Partia Ludowa* - turecka kemalistowska partia polityczna powstała w 1919 roku, https://en.wikipedia.org/wiki/Republican_People%27s_Party [dostęp: 01.07.2024].

⁵⁷ E. J. Shaw, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, wyd. Cambridge University Press, 1976, s. 367.

⁵⁸ Recep Tayyip Erdoğan (ur. 26 lutego 1954 w Stambule) – turecki ekonomista i polityk, przewodniczący Partii Sprawiedliwości i rozwoju w latach 2001–2014 i ponownie od 2017, burmistrz Stambułu w latach 1994–1998, premier Turcji w latach 2003–2014, prezydent Turcji od 28 sierpnia 2014, https://pl.wikipedia.org/wiki/Recep_Tayyip_Erdo%C4%9Fan [dostęp: 01.07.2024].

Partisi)⁵⁹. Fizyczne elementy, które pokazują, że mieszkańcy miasta są „kemalistami”, to na przykład posąg przedstawiający Atatürka w centrum przy głównej ulicy.

Nazwa mieszkańców

Mieszkańcy Küplü nazywają siebie Pomakami. Nazwa tej grupy etnicznej jest z reguły zarezerwowana dla osób posługujących się dialektami języka bułgarskiego⁶⁰, jednakże wypowiadając się o swoich sąsiadach z miasta Subaşı (założonego w XIX wieku przed pomackich uchodźców podczas wojny rosyjsko-tureckiej w latach 1877-1878), ludzie z Küplü nazywają ich Bułgarami, tudzież "bułgarskimi Pomakami". Ta sprzeczność może wynikać z nieposiadania nazwy własnej swojej grupy etnicznej, bowiem ludzie zapytani "Jak siebie nazywacie? Jak na was mówią?", zastanawiali się dłuższą chwilę, po czym najczęstszą odpowiedzią było – *nie wiem*, bądź właśnie – *jesteśmy Pomakami*. Historycznie ludność tego regionu (Tracja Wschodnia), która zaliczała się do grupy muzułmanów posługujących się językiem słowiańskim nazywano wspólnie Pomakami. Wyróżnia się natomiast odpowiedź na pytanie o język, w jakim się porozumiewają mieszkańcy Küplü – nie jest to *pomakça*, czyli tureckie określenie pomackiego, tylko *po našu*, co można przetłumaczyć na "po naszymu". Paradoksalnie, określanie siebie Pomakami, a mieszkańców Subaşı Bułgarami, wskazuje na świadomość przynależności do zupełnie innej grupy etnicznej i pamięć o swojej macedońskiej tożsamości.

Podsumowanie

Wyniki przeprowadzonych przeze mnie badań tworzą ogólną wiedzę na temat mieszkańców Küplü, jak i samej miejscowości. Ta natomiast pozwala na dalsze prace naukowe skupiające się na poszczególnych aspektach życia tej społeczności. Ustalona została geneza, historia oraz

---

⁵⁹ AKP, *Partia Sprawiedliwości i Rozwoju* – turecka partia narodowo-konserwatywna powstała w 2001 roku, https://tr.wikipedia.org/wiki/Adalet_ve_Kalk%C4%B1nma_Partisi [dostęp: 01.07.2024].

⁶⁰ G. Szwat-Gyłybowa, *Leksykon Tradycji Bułgarskiej*, Sławistyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa 2011, s. 226.

tożsamość społeczności oraz jej stosunek do innych grup. Nowa wiedza ujawnia również problemy mieszkańców i miejscowości, ich preferencje polityczne i problem z nazewnictwem grupy etnicznej.

Przez wcześniej wspomniany brak źródeł na temat omawianej społeczności, trudno porównać moje wnioski z innymi badaniami. Jednym ze źródeł, które wspominają fakt istnienia Küplü na płaszczyźnie naukowej, jest praca *Aspekty życia społeczno-kulturowego i ekonomicznego we wsi Olacak* (Sosyo-kültürel ve ekonomik yönleriyle: Olacak köyünde yaşam) Günsu Cabacı (Uniwersytet w Stambule, 2005). Nie opisuje ona jednak Küplü bezpośrednio. Przeprowadzone badania dają zatem możliwość rozwinięcia w przyszłości tematu języka, migracji w kontekście wymiany ludności oraz historii adaptacji w Turcji.

Podziękowania

Serdecznie dziękuję Centrum Badań Migracyjnych UAM za wsparcie finansowe umożliwiające podróż do Küplü i przeprowadzenie tam badań, Patrykowi Borowiakowi za wsparcie merytoryczne, krytyczne uwagi oraz wskazówki dotyczące prowadzenia badań i konstrukcji artykułu, Sili Zaradzki za wsparcie w postaci tłumaczenia rozmów, korektę tłumaczeń oraz wyrozumiałość, i wreszcie mieszkańcom Küplü za zaangażowanie w wywiady, ankiety i tworzenie opracowania na temat ich tożsamości, a także za gościnność, otwartość, życzliwość i szeroko pojętą dobroć.

Załączniki

Kwestionariusz badań etnicznych Küplü

Küplü ethnic research questionnaire

This questionnaire aims to obtain the information and sources needed to conduct a study on the ethnicity of the Küplü town population.

1. Demographic information:

Name:

Date of birth:

Gender:

Education level:

Marital status:

Number of children:

Occupation:

---

2. Ethnicity:

What is your nationality?:

What is your ethnicity?:

Do you identify with a particular ethnic group? If so, which one?:

What role does the culture of your ethnic group play in your life?:

---

3. Language:

What is your native language?:

What languages do you know?:

How often do you use your native language in everyday situations?:

---

4. Religion and customs:

What religion do you follow?:

How important are the traditions and customs of your ethnic group to you?

Do you celebrate any special holidays related to your culture?

Are there any traditional customs followed in your culture? What are the names of them?

How do they work?:

---

5. Social culture and life

How often do you participate in social and cultural events in your ethnic group?

Are you a member of any social or cultural organizations?

---

6. Relationships with other ethnic groups

How do you assess the relationship between your ethnic group and other groups in the town?

Have you experienced any difficulties in dealing with other ethnic groups?

Do you feel like your town is excluded from the other ones in the region? Or do you think that you have good relationship with other towns?

Do you feel or see any differences between your group's people and people from other towns (i.e. places with autochthonic turks)? If so, what are they?

Do you feel or see any differences between your town and other towns (clothing style, gardening style, different architecture etc.)? If so, what are they?

---

7. Economic and social aspects of life:

How do you assess your financial situation? Do you feel like you're on the same level with other towns?

Do you have access to health services?

How do you rate the level of education and access to education in your village?

---

8. Problems and challenges

What are the main problems and challenges facing your ethnic group in this village?

What are your concerns about the future of your ethnic group?

How do you assess the group's youth ability to use your native language?

How do you assess the group's youth knowledge of your customs and traditions?

Are you concerned about your ethnic group's future? What are your concerns?

Would you be willing to share and preserve the knowledge about your community?

---

9. Name problem:

Is there a name for your ethnic group? Is there a name for your group's native language? Do you have any name proposals?

10. If you were to choose, what ethno-historical name would you prefer?

- a) Almolar / Almoçe
- b) Meglenlar / Meglençe
- c) Ponaşlar / Ponaşu

11. Other open-ended questions

Would you like to add more about your ethnic group or the situation in the town?

Bibliografia

Literatura:

Ağanoğlu, H. Yıldırım, *Od Bałkanów po Turcję: metoda likwidacji i ukrytego wygnania (1923-2004)* (oryg. *Bir Tasfiye ve Örtülü Sürgün Metodu Olarak Balkanlar'dan Türkiye'ye Göçler (1923-2004)*), Kızılay Culture and Art Publications, Sтамбуł, 2023.

Clogg, R., *A Concise History Of Greece*, wyd. Cambridge University Press, 2021.

Kiselinovski, Stojan, *Zmiany etniczne w Macedonii: 1913-1995* (oryg. *Етничките промени во Македонија: 1913-1995*), wyd. INI, Skopje, 2000.

Konferencja Lozańska w Sprawie Bliskiego Wschodu. Zapisy obrad i projekt warunków pokoju przedstawione Parlamentowi na polecenie Jego Królewskiej Mości, wyd. Biuro papeterii Jego Królewskiej Mości, Londyn, 1923.

Shaw, E.J. *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, wyd. Cambridge University Press, 1976.

Stavros H. Gioltzoglou, *Stosunki grecko-tureckie (1922-1930)* (oryg. *ΟΙ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ (1922-1930)*), wyd. Stamouli. Ateny, 2011.

Szwat-Gyłybowa, G., *Leksykon Tradycji Bułgarskiej*, Slawistyczny Ośrodek Wydawniczy, Warszawa, 2011.

Traktat pokojowy z Turcją oraz inne dokumenty: Podpisany w Lozannie 24 lipca 1923 roku, wraz z porozumieniami między Grecją i Turcją podpisanymi w dniu 30 stycznia 1923 roku, oraz dokumentami pomocniczymi stanowiącymi część Tureckiej ugody pokojowej, wyd. Biuro papeterii Jego Królewskiej Mości, Londyn, 1923.

Źródła internetowe:

Strona rządowa Küplü,

<https://web.archive.org/web/20110302123738/http://www.kuplu.bel.tr/belediyetarih.html>

Elefterios Wenizelos, https://pl.wikipedia.org/wiki/Elefterios_Wenizelos

Abolition of the Ottoman sultanate,

https://en.wikipedia.org/wiki/Abolition_of_the_Ottoman_sultanate

Konferencja w Lozannie, https://pl.wikipedia.org/wiki/Konferencja_w_Lozannie

First Balkan War – Atrocities and migrations,

https://en.wikipedia.org/wiki/First_Balkan_War#Atrocities_and_migrations

Wymiana ludności Turcja – Grecja, [https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye-](https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye-Yunanistan_n%C3%BCfus_m%C3%BCbadelesi)

[Yunanistan_n%C3%BCfus_m%C3%BCbadelesi](https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye-Yunanistan_n%C3%BCfus_m%C3%BCbadelesi)

Wymiana ludności między Grecją i Turcją,

https://en.wikipedia.org/wiki/Population_exchange_between_Greece_and_Turkey

İsmet İnönü, https://pl.wikipedia.org/wiki/%C4%B0smet_%C4%B0n%C3%B6n%C3%BC

George Nathaniel Curzon,

https://en.wikipedia.org/wiki/George_Curzon,_1st_Marquess_Curzon_of_Kedleston

Wymiana ludności między Grecją i Turcją,

https://pl.wikipedia.org/wiki/Wymiana_ludno%C5%9Bci_mi%C4%99dzy_Grecj%C4%85_i_Turcj%C4%85

Generalny spis ludności, ostateczne i kompleksowe wyniki - populacje wsi (oryg. Genel nüfus sayımı, kati ve mufassal neticeler - köyler nüfusu), Generalna Dyrekcja Statystyki Republiki Turcji, 20 października 1935 roku, <https://www.mku.edu.tr/files/200-0cfb0f06-28b5-4acf-9ed8-138ec43c4d95.pdf>

Küplü, https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%BCpl%C3%BC,_Meri%C3%A7

Turecki Szalwar, https://en.wikipedia.org/wiki/Turkish_salvar

Ramadan, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Ramadan>

Id al-Adha, https://pl.wikipedia.org/wiki/Id_al-Adha

Благовештение, Zwiastowanie Pańskie,

https://pl.wikipedia.org/wiki/Zwiastowanie_Pa%C5%84skie

Ѓурѓовден, Dzień Świętego Jerzego,

<https://mk.wikipedia.org/wiki/%D0%83%D1%83%D1%80%D1%93%D0%BE%D0%B2%D0%B4%D0%B5%D0%BD>

Cemre, <https://en.wikipedia.org/wiki/Cemre>

Млечник, Mlečnik,

<http://drmj.eu/show/%D0%BC%D0%BB%D0%B5%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%BA/%D0%BC>
C

Баник, Banik, <http://drmj.eu/show/%D0%B1%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%BA/%D0%BC>

Hıdırellez, <https://en.wikipedia.org/wiki/H%C4%B1d%C4%B1rellez>

Henna, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Henna>

Zurna, [https://pl.wikipedia.org/wiki/Surma_\(instrument\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Surma_(instrument))

Kıraathane, <https://en.wiktionary.org/wiki/k%C4%B1raathane>

Gökmen Altay, https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%BCpl%3%BC,_Meri%C3%A7

Strona FB urzędu miasta Küplü, https://www.facebook.com/kuplu.belediyesi/?locale=tr_TR

Gacallar, Gadzale, <https://en.wikipedia.org/wiki/Gajal>

Burka, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Burka>

Bürgü, <https://www.ntv.com.tr/ne-demek/burgu-ne-demek-13265>

Subaşı, https://tr.wikipedia.org/wiki/Suba%C5%9F%C4%B1,_Meri%C3%A7

Ferace, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Ferace>

Język pomacki, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Pomak%C3%A7a>

Adasarhanlı, https://en.wikipedia.org/wiki/Adasarhanlı%C4%B1,_Meri%C3%A7

Dekar, <https://en.wikipedia.org/wiki/Hectare>

Hodža, <https://pl.wikipedia.org/wiki/Hod%C5%BCa>

Republikańska Partia Ludowa (Turcja),

https://en.wikipedia.org/wiki/Republican_People%27s_Party

Recep Tayyip Erdoğan, https://pl.wikipedia.org/wiki/Recep_Tayyip_Erdo%C4%9Fan

Partia Sprawiedliwości i Rozwoju (Turcja),

https://tr.wikipedia.org/wiki/Adalet_ve_Kalk%C4%B1nma_Partisi